

Andrzej Rykała, 2011, *Mniejszości religijne w Polsce. Geneza, struktury przestrzenne, tło etniczne*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 371 s., 72 fotografie

We współczesnej Polsce – kraju, według powszechnej opinii, niemal jednolitym narodowościowo i religijnie – temat mniejszości religijnych może wydawać się mało istotnym, nieciekawym i przyczynkarskim. Omawiana książka Andrzeja Rykały, pracownika Katedry Geografii Politycznej i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Łódzkiego, przeczy takim wyobrażeniom. Trzeba na samym początku stwierdzić, że jej wielką zaletą jest szerokie tło – ukazujące doktrynalne, historyczne, geograficzne i socjologiczne aspekty religii w Polsce. W zasadzie książka mogłaby mieć inny tytuł – „Religie w Polsce”, gdyż oprócz omówienia religii mniejszościowych czytelnik znajduje w niej także informacje o głównym wyznaniu w Polsce – religii katolickiej w obrządku rzymskim. Rzymski katolicyzm jest tu punktem odniesienia – religie mniejszościowe są bowiem mniejszościowe w stosunku do religii większościowej, nie można opisać tych pierwszych bez porównania z drugą.

Autor niezwykle szeroko traktuje omawiane zagadnienie. Można powiedzieć, że nie pominął żadnego wyznania, które pojawiło się na terytorium Polski w ciągu jej historii i prehistorii (przedstawione zostały również religie przedchrześcijańskie). Zaprezentował także religie, które zagościły w Polsce dopiero niedawno, a liczba ich wyznawców jest znikoma, jak buddyzm i hinduizm, czy też staro-nowe kultury przedchrześcijańskie. W książce bardzo pojemne jest również pojęcie „Polska” – obejmuje ono nie tylko terytoria będące w danym momencie częścią państwa polskiego, ale wszystkie obszary, które kiedykolwiek należały do Polski. Omówienie danego wyznania nie ogranicza się do opisu jego funkcjonowania na terytorium Polski, lecz obejmuje także jego genezę i rozwój poza Polską oraz okoliczności, w jakich znalazło się na jej obszarze (zmiany granic, migracje, nawracanie).

Bardzo cenną cechą książki jest przedstawienie założeń doktrynalnych i ewolucji organizacji poszczególnych wyznań. Jest to szczególnie istotne w wypadku kościołów chrześcijańskich, zwłaszcza protestanckich, które w ciągu dziejów przechodziły burzliwe losy secesji, unii i ponownych secesji. Dzięki przedstawionej w pracy historii chrześcijaństwa można prześledzić dzieje poszukiwania jednolitej doktryny i dyskusji doktrynalnych, które na poszczególnych soborach prowadziły do przyjmowania przez część uczestników określonych poglądów i odrzucania ich przez innych, którzy zakładali nowy kościół. Ewolucja kościołów to nie tylko efekt poszukiwań doktrynalnych, lecz także powiązań z polityką – interwencji władzy świeckiej, która prowadziła bądź do unii, bądź do rozbijania

kościół, przy czym zazwyczaj unie przyczyniały się jednocześnie do podziałów, jako że część wyznawców sprzeciwiała się pomysłom zjednoczeniowym. I o tym również obszernie opowiada autor. Omówienie podziałów wewnątrz poszczególnych kościołów nie ogranicza się do chrześcijaństwa, obejmuje także judaizm, islam i hinduizm i buddyzm.

Istotnym elementem opracowania są analizy demograficzno-terytorialne – rozmieszczenia poszczególnych wyznań na terytorium Polski, ich organizacyjnych struktur terytorialnych i liczebności wyznawców. Analizy te pozwalają zaliczyć omawianą pracę do studiów regionalnych.

Książkę można polecić wszystkim, którzy interesują się historią i geografią religii w Polsce i poza Polską, a nie tylko wąsko rozumianymi mniejszościami religijnymi.

W pracy trudno doszukać się jakichś błędów czy pomyłek. Można co najwyżej zarzucić autorowi pewną łatwowierność w analizie zjawiska eksplozji kościołów i wyznań w Polsce na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku. Zjawisko to autor analizuje w kategoriach socjologiczno-psychologicznych, dając wiarę oficjalnym deklaracjom omawianych kościołów i teoretykom socjologii religii – jako wyraz poszukiwań prawdy o życiu nadprzyrodzonym w warunkach demokratyzującego się społeczeństwa stwarzającego szansę nieskrępowanej ekspresji przekonań i swobody zrzeszania się. Omawiając poszczególne kościoły i związki wyznaniowe, autor przedstawia ich założenia doktrynalne. W wielu jednak przypadkach, szczególnie gdy rzecz dotyczy nowych niewielkich związków wyznaniowych, często ograniczających się zasięgiem do jednej miejscowości, bezradnie stwierdza, że nie są znane ich założenia doktrynalne. Mądrość ludowa głosi, że gdy nie wiadomo, o co chodzi, to chodzi o pieniądze. I tak zapewne było w przypadku wielu „lokalnych kościołów”, które powstawały jak grzyby po deszczu na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych a potem zamierały. Jednym z bodźców dla ich powstawania były przywileje finansowe, a konkretnie ulgi celne przyznawane kościołom i związkom wyznaniowym. Tworzyło to okazję przedsiębiorczym rodakom do zakładania spółek i rejestrowania ich jako związków wyznaniowych pod wymyślnymi nazwami po to, aby np. sprowadzić bez cła samochody, a potem odsprzedać je z zyskiem. W miarę jak znikaly cła w handlu między Polską a Europą Zachodnią, znikala też chęć zakładania i podtrzymywania bytu rzekomo religijnych organizacji.

Jeśli chodzi o sprawy szczegółowe, to sprzeciw piszącego te słowa budzi podana w pracy etymologia polskiego słowa „kościół” (przypis 11, s. 26). Według niej polskie słowo „kościół”, podobnie jak niemieckie „Kirche” i angielskie „church”, wywodzi się z języka gockiego, dokąd trafiło z greki, w której „to kyriakón” (το κυριακόν) znaczy „miejsce ofiarowane Panu”, „dom Pana”. Moim zdaniem, a także w opinii polskich językoznawców, polskie słowo „kościół” pochodzi z czeskiego „kostel”. Zapożyczenie z czeskiego przyszło na ziemię polskie wraz z chrześcijaństwem. Polska terminologia religijna zresztą obfituje w czeskie zapożyczenia. W tamtych czasach Polacy (jeśli tak można nazwać mieszkańców państwa Piastów) prawdopodobnie wymawiali to słowo jak „ko-

stiel” lub „kościel” – o głosce „e” świadczą formy typu „w kościele”, „kościelny” czy „Kościelisko” (miejsce po kościele). Z kolei czeskie słowo „kostel” pochodzi z niemieckiego „Kastel” (W czeskich zapożyczeniach z niemieckiego „a” często zastępowane jest przez „o” jak w słowie „Honza” z niemieckiego „Hans”). Od tego samego słowa pochodzi polskie „kasztelan” (zarządca zamku). Natomiast niemieckie „Kastel” wywodzi się z włoskiego „castello”, a to z łacińskiego „castellum”, czyli zamek. Pierwotnie kościół (budowla) pełnił dwie funkcje – religijną i obronną. Pojawienie się w Niemczech znacznie większej budowli o charakterze obronnym, zwanej „Schloss”, którą to nazwę Czesi przetłumaczyli jako „zamek”, a tłumaczenie to przejęli Polacy w formie „zamek”, sprawiło, że to zamek przejął funkcje obronne, a kościołowi pozostały funkcje religijne. Być może zmiana znaczenia słowa „kościół” nastąpiła już w Czechach i polski „kościół” miał od początku znaczenie wyłącznie religijne.

Reasumując, można z przekonaniem stwierdzić, że omawiana książka jest dziełem imponującym ze względu na bogactwo informacji, a przy tym informacji uporządkowanej, o tak złożonym zjawisku, jakim są religie.

Roman Szul

**The Regional Studies Association
Winter Conference 2014**

*Sustainable Recovery? Rebalancing,
Growth, and the Space Economy*

27th – 28th November 2014

Holiday Inn London Bloomsbury

This conference provides a platform on which to address the new economic order and its spatial manifestations. The world has seen a series of shifts in socio-economic relations over the past decade, which has picked up pace since the global financial crisis of 2008, particularly in relation to the complex interrelated processes of industrialisation, urbanisation, and regional and local development. Is the mediation between economic logic and political institutions leading to new patterns of economic activity at a local, regional, national and global level?

This Regional Studies Association Winter Conference 2014 presents a timely opportunity to discuss these issues, to establish the need and nature of future research imperatives, and to address the concerns and challenges confronting policymakers and practitioners. The conference organisers are keen to attract papers and sessions which address a broad research and policy agenda, including contributions from any discipline which can offer relevant insights associated with the remaking of the world space economy and its shaping of our cities and regions. Papers which are collaborative, international or multidisciplinary are especially welcome:

- EU and OECD agendas for Smart, Inclusive, and Sustainable Economies
- Modelling and theorising the space economy: urban renewal and regional growth
- The future of work and work-welfare regimes: labour market policy, flexibility, resilience or flexploitations?
- New approaches to agglomeration and the clustering of economic life
- Creative city-regions and urban leadership
- The impacts of devolution and constitutional change on economic policy, and vice versa
- The politics and policies of urban and regional austerity
- Cities, Regions, or City-Regions: searching for scalar and institutional fixes
- The lived experience of urban and rural change in times of austerity
- Post-suburbia and governance of metropolitan areas
- Social enterprise, the third sector, and alternative economic geographies
- New industrial spaces of the 21st Century and the future of old industrial regions
- Low Carbon Futures: Green deals and beyond
- Methodological challenges for studying crisis, austerity, and the space economy

Submission Details

Please submit offers of papers in the form of 400 word abstracts through the Regional Studies Association on-line conference portal by **18th August 2014**. A full paper will be required 6th October 2014 at the latest, which can be any length, and contain pictures, graphs, tables etc. To submit go to **www.regional-studies-assoc.ac.uk** and follow the Winter Conference Call for Papers 2014 link. Proposals will be considered by the Conference Programme Committee against the criteria of originality and interest, subject balance and geographical spread.

Academic Organiser: Martin Jones

RSA Organiser: Elizabeth Mitchell – elizabeth.mitchell@regionalstudies.org

Uprzejmie informujemy, że Zarząd Stowarzyszenia Regional Studies Association Sekcja Polska podjął decyzję o **dofinansowaniu uczestnictwa młodego badacza** (w wieku do 30 lat) w konferencji RSA „Sustainable Recovery? Rebalancing, Growth, and the Space Economy”, która obędzie się w dniach 27–28 listopada 2014 r. w Londynie.

Wysokość stypendium wynosi **1000 zł brutto**. Warunkiem otrzymania stypendium jest przygotowanie referatu w języku angielskim i potwierdzenie uczestnictwa w konferencji przez organizatorów. Stypendia przyzna Zarząd Stowarzyszenia RSA Sekcja Polska w drodze konkursu na najlepszy referat. Zgłoszone referaty prosimy przysyłać pocztą na adres: Stowarzyszenie RSA Sekcja Polska, ul. Krakowskie Przedmieście 30, 00-927 Warszawa lub e-mailem: euoreg@uw.edu.pl do dnia 14 sierpnia 2014 r.

Regional Studies Association Early Career Conference 2014

30th – 31st October 2014

ICOSS, University of Sheffield, UK

The Regional Studies Association encourages submissions of abstracts to our annual Early Career conference, to be held in Sheffield in October 2014. This exciting conference, sponsored by new open access journal *Regional Studies*, *Regional Science*, will provide early career researchers with the opportunity to network, collaborate and socialise with others working in regional studies and science. The objective of the conference is bring together students and early career researchers to present and debate their work in a welcoming and stimulating environment, with a view to getting invaluable feedback and new ideas and learning more about how and where to publish their research results. One session will focus on how the publishing environment is changing and the new opportunities it creates. A number of distinguished Plenary Speakers will be in attendance, in addition to the Editors-in-Chief of *Regional Studies*, *Regional Science*. Participants working in the following areas are invited to submit an abstract, though all submissions with a regional studies or regional science focus are welcomed.

The conference will begin and end with a series of plenary lectures. In between these sessions a number of parallel workshop tracks will be held, all within the ICOSS building at the heart of the University of Sheffield's city centre campus. Papers will be grouped thematically after submission. There will be also a special 'how to get published' session with journal editors and devote one session to more innovative presentation formats.

Submission Details

Please submit offers of papers in the form of abstracts through the Regional Studies Association on-line conference portal by **29th August 2014**. To submit go to www.regionalstudies.org and follow the Early Career Conference 2014 link. If you wish to submit an abstract you will first need to register and pay the appropriate conference fee, during this process you will have an opportunity to upload your abstract. The conference is inclusive which means all abstracts are automatically accepted, the only exceptions are if the abstract does not fall into the scope of *Regional Studies*, *Regional Science* or contains inappropriate material.

Academic Organiser: Alasdair Rae – a.j.rae@sheffield.ac.uk

RSA Organiser: Lesa Reynolds – lesa.reynolds@regionalstudies.org

**Regional
Studies
Association
Sekcja Polska**

Uprzejmie informujemy, że Zarząd Stowarzyszenia Regional Studies Association Sekcja Polska podjął decyzję o **dofinansowaniu uczestnictwa młodego badacza** (w wieku do 30 lat) w konferencji Regional Studies Association Early Career Conference 2014, która obędzie się w dniach 30–31 października 2014 r. w Sheffield.

Wysokość stypendium wynosi **1000 zł brutto**. Warunkiem otrzymania stypendium jest przygotowanie referatu w języku angielskim i potwierdzenie uczestnictwa w konferencji przez organizatorów. Stypendia przyzna Zarząd Stowarzyszenia RSA Sekcja Polska w drodze konkursu na najlepszy referat. Zgłoszone referaty prosimy przysyłać pocztą na adres: Stowarzyszenie RSA Sekcja Polska, ul. Krakowskie Przedmieście 30, 00-927 Warszawa lub e-mailem: euroreg@uw.edu.pl do dnia 31 sierpnia 2014 r.